

Male boginje (Morbili) - Pitanja i odgovori

Male boginje su akutno, zarazno, virusno oboljenje koje izaziva virus malih boginja (Morbilli virus).

Ko obolijeva od malih boginja?

Rizik inficiranja virusom malih boginja imaju osobe koje nijesu preležale male boginje ili nijesu vakcinisane protiv malih boginja. Male boginje se uglavnom smatraju bolešću dječjeg uzrasta, ali se mogu javiti u bilo kom životnom dobu kod nevakcinisanih i osjetljivih osoba. Otpornost nakon preležane bolesti kao i kod potpuno vakcinisanih osoba se smatra dugotrajnom (višedecenijskom, najčešće doživotnom).

U kojim djelovima svijeta se javljaju male boginje?

Širom svijeta se svake godine prijavi 36 slučajeva malih boginja na milion osoba, dok oko 135 000 umre. Čak jedno od svakih 20-oro djece oboljele od malih boginja oboli od upale pluća, što je najčešći uzrok smrti od ove bolesti. Otprilike jedno dijete od svakih 1000 oboljelih će razviti encefalitis (upalu mozga) koji može dovesti do konvulzija i može ostaviti dijete gluvim ili s intelektualnim teškoćama.

Posebno su ugrožena pothranjena djeca čiji imuni sistem nije u stanju da se izbori sa infekcijom. Zbog toga se oko 98% smrtnih slučajeva dešava u niskorazvijenim i zemljama u razvoju. Ipak, umiranje se registruje i u najrazvijenijim državama svijeta uključujući i države Evropske unije i Sjeverne Amerike. U mnogim zemljama Evrope male boginje su i dalje značajan javnozdravstveni problem prvenstveno zbog slabog odziva na vakcinaciju. Zbog toga se epidemije malih boginja kontinuirano javljaju najčešće među nevakcinisanom djecom, djecom koja su previše mala da bi bila vakcinisana i djecom koja su nepotpuno vakcinisana.

Kako se šire male boginje?

Virus malih boginja se vrlo lako širi sa inficiranih na osjetljive osobe i to najčešće kapljičnim putem - preko kapljica koje nastaju prilikom kašljanja, kihanja, glasnog govora ili direktnim kontaktom sa nosnim ili ždrijelnim sekretom inficiranih osoba. Rjeđe se bolest prenosi indirektnim kontaktom - preko predmeta koji su svježe kontaminirani nosno-ždrijelnim sekretom. Virus se može dalje prenositi i putem kontaminiranog vazduha - aerosola koji se može do dva sata zadržati u neprovjetреноj prostoriji u kojoj je prethodno boravila inficirana osoba.

Koji su simptomi malih boginja?

Prvi simptomi infekcije virusom malih boginja javljaju se obično 7-21 dana nakon kontakta sa inficiranom osobom. Bolest u početku liči na prehladu sa curenjem iz nosa i blago povišenom

tjelesnom temperaturom. Oči mogu postati crvene i osjetljive na svjetlo. Kako bolest napreduje, obično 3-7 dana nakon početka, tjelesna temperatura može da poraste i do 39-40 stepeni Celzijusa. Javlja se ospa koja obično počinje na licu, iza ušiju, a odatle se širi po cijelom tijelu. Ospa traje 4-7 dana i najčešće je praćena malim bjelim tačkicama (Koplikove mrlje) koje se javljaju na sluznici usne duplje.

Kada su osobe oboljele od malih boginja zarazne?

Osobe oboljele od malih boginja su zarazne 2-4 dana prije i do 4 dana nakon izbijanja ospe.

Koje komplikacije se mogu javiti kod malih boginja?

Prava opasnost od malih boginja leži u činjenici da virus pored uobičajene kliničke slike izaziva opštu slabost organizma praćenu izraženim padom imuniteta kod inficiranih, tako da se na male boginje često „nadovezuju“ druge bolesti i infekcije. Upravo ono što prati male boginje predstavlja najveću opasnost a to su su komplikacije - upale gornjih i donjih disajnih puteva, prije svega teške upale pluća, zatim upale uha, ali i najteže komplikacije koje mogu da se jave u vidu upale mozga - encefalitisa. Komplikacije čine da se na oko hiljadu oboljele djece, bilježi u prosjeku jedan smrtni slučaj u razvijenim državama dok je u nerazvijenijim državama ova stopa višestruko veća i od sto oboljelih smrt će se registrovati kod 3-5 osoba.

Kako se male boginje mogu spriječiti?

Vakcinacija protiv malih boginja se sprovodi se sa dvije doze. Prva doza vakcine daje se djeci sa navršених 12 mjeseci života primjenom učinkovite i bezbjedne vakcine koja je u upotrebi širom svijeta više decenija. Druga doza vakcine daje se prilikom polaska u osnovnu školu, u uzrastu od pete do sedme godine.

Vakcina se daje zajedno sa vakcinom protiv zaušaka i rubeole a dvije doze vakcine su neophodne za adekvatnu zaštitu koja podrazumjeva dugotrajan imunitet. To znači da svako dijete (osim veoma malog broja djece koja se iz medicinskih razloga ne smiju vakcinisati) koje pohađa osnovnu školu u zdravstvenoj dokumentaciji treba da ima upisane dvije doze ove vakcine. Imunitet nakon potpune vakcinacije stvara se u više od 95% vakcinisanih i smatra se dugotrajnim.

Da li je vakcina protiv malih boginja bezbjedna?

Vakcina protiv malih boginja je sigurna i učinkovita. Primjenom vakcine uz adekvatan imunološki odgovor, ostvaruje se zaštitni nivo antitijela kod oko 93% djece koja su vakcinisana jednom dozom sa navršених 12 mjeseci života i kod oko 97% djece koja su primila dvije doze vakcine.

Tokom višedecenijskog praćenja upotrebe ove vakcine i nakon stotina miliona doza datih djeci širom svijeta jasno su utvrđene njene osobine i precizno se znaju neželjene reakcije koje mogu nastati jer kao i svi drugi lijekovi, i vakcina protiv malih boginja može dovesti do pojave neželjenih reakcija. Međutim, ni jedna od registrovanih neželjenih reakcija nema visoke razmjere niti po učestalosti niti po ozbiljnosti a korist primjene vakcine jasno višestruko prevazilazi sve njene moguće neželjene reakcije.

Posebno bitno je da se neželjene reakcije neće javiti kod svih vakcinisanih već naprotiv - javiće se rijetko i samo kod pojedinih osoba. Ozbiljna alergija, kao najteža neželjena reakcija, može se javiti jednom na 100.000 datih doza ili čak i rjeđe, što s obzirom na broj datih doza u Crnoj Gori znači da će se takva reakcija vidjeti otprilike jednom u deset godina a ne postoje podaci da je do sada zabilježena kod nas. Druga neželjena dejstva po pravilu su moguća i obuhvataju: bol i crvenilo na mjestu primjene vakcine, kratkotrajno povišenu tjelesnu temperaturu, otok na mjestu primjene, blagi prolazni osip, pojačanu sekreciju iz nosa ili kijanje, otok pljuvačnih žlijezda lica i vrata, prolazni pad broja trombocita, bol u mišićima i zglobovima.

Gotovo sva nabrojana neželjena dejstva češća su kod starije djece koja kasne sa primanjem prve doze vakcine kao i kod odraslih, kratkog su trajanja i prolaze sama od sebe te najčešće ne zahtijevaju intenzivno praćenje od strane medicinskog osoblja. Rizik od razvoja komplikacija nakon infekcije virusom malih boginja je nekoliko desetina puta veći nego nakon primanja vakcine.

Danas sve zemlje svijeta sprovode sistemsku imunizaciju protiv malih boginja u cilju zaštite kako pojedinaca tako i populacije.

Kako da se ponašate ako mislite da Vaše dijete ima male boginje?

Ako Vaše dijete razvije visoku tjelesnu temperaturu praćenu nabrojanim simptomima potrebno ga je odvesti na ljekarski pregled. Posjetu izabranom pedijatru je neophodno najaviti telefonskim putem a prilikom dolaska u dom zdravlja sestri na šalteru je potrebno odmah objasniti da dijete ima povišenu temperaturu i osip. Najava posjete je neophodna kako bi se pregled organizovao na način koji će spriječiti eventualno širenje virusa među drugom djecom koja se u tom trenutku mogu nalaziti u čekaonici doma zdravlja.

Nakon pregleda ljekara neophodno je strogo pridržavati se savjeta koje dobijete. Ponekad će biti potrebno uzimanje uzoraka krvi i briseva kao i razgovor sa nadležnim epidemiologom koji za cilj ima otkrivanje izvora zaraze ali i saopštavanje mjera za prekid širenja oboljevanja u okolini. Bolničko liječenje se sprovodi u slučaju komplikacija. Nekomplikovani slučajevi malih boginja liječe se ambulantno i u kućnim uslovima. Tada je potrebno:

- Uzimati dovoljno tečnosti;
- Vlažiti vazduh prostorije u kući barem 2-3 sedmice;
- Pošto je jedan od simptoma malih boginja osjetljivost na svjetlo - zamračite prostoriju gdje se dijete nalazi;
- Po potrebi i preporuci izabranog pedijatra koristiti lijekove za snižavanje tjelesne temperature i smirivanje bolova u mišićima;
- Zbog pada imuniteta postoji povećan rizik od infekcija (proliv, respiratorne infekcije i slično). Ako se pojavi kašalj, konvulzije zbog visoke tjelesne temperature ili ako temperatura ponovo počne da raste iako se prethodno stabilizovala - ponovo se obavezno javite ljekaru bez odlaganja.